

30 bloaz embann e Breizh : al lennegezh vrezhoneg evit ar vugale

Ar ragistor

Pet levr a zo bet embannet e brezhoneg evit ar vugale abaoe ma vouller ? Diaes lâret resis, dreist-holl pa 'z eo ken dister niver al levrioù kozh a gaver c'hoazh hiziv-an-deiz. Ar re goshañ a vez meneget an aliesañ a zo bet moulet e naontekvet kantved : *Ael mad ar vugale* e 1836 da skouer. N'int ket niverus eta, un dorn pe daou a zo trawalc'h d'o c'hontañ. Ar re goshañ deus al lennerien vrezhonek o deus soñj moarvat deus al levrioù savet adalek ar bloavezhioù 1920 gant **Gwalarn**, e stumm niverennoù distag ar gelaouenn **Kannadig Gwalarn**, gouestlet d'ar vugale : en o zouez e kaver dreist-holl troidigezhioù, evel *Priñsezig an dour* (ur gontadenn troet gant Youenn Drezen hag adstummet ar bloaz-mañ gant Goulc'han Kervella d'ober ur pezh-c'hoari evit ar vugale, embannet a-nevez gant **TES**, Ti-Embann ar Skolioù brezhonek), pe c'hoazh *Nijadenn an aotrou Skañvig*. Pa geñverier pet levr zo bet embannet gant **Gwalarn** gant ar re bet

a-raok, e kaver ez eo bet prantad **Gwalarn** ur sapre lañs d'an embann evit ar vugale. Ha koulskoude... An tri-ugent levr bennak (mar plij !) moulet evit ar vugale betek fin ar bloavezhioù 1940, da lâret eo e-doug pemp bloaz warn-ugent pe dost, a zo diviet abaoe pell 'zo evel-just. Piv n'eus c'hoazh ur skouerenn deus kentañ embannadur *Lommig pe enklask ar vizaouenn-skouarn* (1942, tresadennoù gant Xavier van Haas, ezel ar Seiz Breur) ? Ne vo ket kavet seurt levr etre daouarn ur bugel a-vremañ, adembannadur **An Here** (1983) ne lâran ket.

Dindan ar
gwele
marteze?

Un amzer 'zo c'hoazh...

Pet levr neuze ? Klasket 'zo bet kontañ anezhe, hag evit ar pezh a sell ouzh reiñ ur sifr resis a-walc'h, ez eo tost da eizh kant titl en holl. Ha dav eo lâret penaos n'eo nemet e fin ar bloavezhioù 1970 e krog an traoù da vat, peogwir ne gaver nemet war-dro 150 titl a-raok ! Evit komz berr : pevar diwar bemp deus al levrioù embannet evit ar vugale e kant bloaz a zo bet moullet en tregont bloaz diwezhañ. Arabat soñjal n'ez eus ket bet a embann goude ar eil brezel-bed memes-tra – er c'hontrol-bev – met muioc'h veze embannet er bloavezhioù 1950 betek fin ar bloavezhioù 1970 evit ar re deuet, setu toud. Daoust ma 'z eo er bloavezhioù-se e kaver da skouer kontadennoù troet gant Charlez ar Gall evit (*Ar honiklig Boudedeo* evit **Emgleo Breiz**, 1957...) ha reoù all troet gant Tugdual Kalvez (*Tri femoc'h bihan* evit **Flammarion** : **An tad kastor**, 1976...), pe c'hoazh troet gant Per Denez (*Kroc'hen azen* evit **Al Liamm**, 1978...).

Ar skolioù divyezhek

Petra zo kaoz da seurt kemm ? Aes eo respont, e gwirionez : gant krouidigezh ar skolioù divyezhek (Diwan, e penn-kentañ, Div Yezh ha Dihun un pennadig goude) e krog kelennerien ha kerent 'zo da soñjal penaos n'ez eus nemet traoù kozh pe diviet evit lennegezh vrezhoneg ar vugale. Ouzhpenn-se eo bet sinet Karta Sevenadurel Breizh, ar pezh a ro un tamm mat a skoazell d'ar c'hevredigezhioù tost d'ar brezhoneg : yalc'hadoù arc'hant eta. Diwar seurt soñj e teu war-wel un ti-embann nevez a zo o vont d'ober un tamm mat a labour evit al lennerien yaouank : **An Here**, e 1983. Gant an ti-embann-mañ e-unan eo deuet er-maez un drederenn deus an holl levrioù brezhoneg evit ar vugale : albomoù *Spot* ar c'hi bihan, bannoù-treset *Tintin*, levrioù evit al lennerien yaouankañ kenkoulz ha romantoù evit ar grenniged hag ar grennarded (rummadoù *Ar Vaot*, *Ar Skafig* ha *Skolig al louarn*), evel da skouer *Argantael hag ar spes skrivet* gant Garmenig Ihuellou (1985), met ivez diell-levrioù, hag ur bern traoù all c'hoazh. D'ar memes koulz e vez embannet bannoù-treset gant tier-embann all – kevredigezhioù hervez lezenn ar bloaz 1901, evel an holl dier-embann brezhoneg – da skouer troioù-kaer *Lucky Luke* gant **Skol an Emsav**, *Asteriks* gant **Preder**, *Buddy Longway* ha *Yakari* an amerindian yaouank gant **Keit Vimp Bev**.

PLAS AL LENNERIEN YAOUANK

Ar cheñchamant bras diwar lañs ar skolidi kaset d'ar skolioù divyezhek en deus laket al levrioù brezhoneg evit ar vugale da vezañ hiziv-an-deiz ken niverus evit al levrioù savet evit ar re deuet, ma n'int ket niverusoc'h zoken ! Marteze peogwir e klask an embannerien reiñ boued lennegel da lennerien an dazont : ma n'en em lak ket ar re yaouank da gaout plijadur o lenn e brezhoneg, piv a lenno c'hoazh en un toullad bloavezhioù, hañ ? Ar pezh a zo, ret eo neuze kaout levrioù dereat evite, aes o lenn, gant peadra da zeskiñ gwelloc'h ha da binvidikaat o yezh war un dro.

AET D'AN ANAON

E 2005 eo aet **An Here** diwar-wel. Tu a vije bet soñjal e vije neuze aet ivez da get an embann evit ar vugale. Tamm ebet ! Un eston eo goût ez eo er bloaz da heul (sed 2006) ez eus bet brasañ niver al levrioù embannet evite : ouzhpenn daou-ugent levr, pa vez ordinal nemet div dousennad pep bloaz. Bremañ avat eo diskennet an niver d'ar geidenn en-dro. Piv en deus kemeret plas **An Here** ? Meur a di-embann, gant un titl bennak amañ, aze hag ahont (**Al Liamm, Al Lanv, An Alarc'h, Emgleo Breiz...**), met dreist-holl tri zi-embann a-zoare evit ar vugale : **Bannoù-Heol** a ra hiziv-an-deiz war-dro ar bannoù-treset (troioù-kaer *Boulig ha Billig*, reoù *Thorgal* pe c'hoazh *Titeuf*) pe an albomoù (evel re *Arzhig Du*) ; **Keit Vimp Bev** en deus lakaet a-gostez ar bannoù-treset evit ober war-dro kazetennoù gouestlet d'ar vugale (*Rouzig* evit ar re vihanañ, *Louarnig* evit ar re a oar lenn, ha *Meuriad* bet kazetenn ar grennarded a-raok mont diwar-wel siwazh) kenkoulz hag ar gazetenn sizhuniek **Ya ! TES** eo an trede ti-embann a-bouez, plediñ a ra dreist-holl war al levrioù-skol brezhoneg (kaset evit netra d'ar skolioù, mar plij !), met kroget en deus nevez 'zo da embann levrioù evit plijadur al lenn, da gentañ toud albomoù (adalek *Biwig* aozet gant Isabelle Le

Nabat e 2000) ha savet en deus e 2005 ur rummad romantoù evit ar grennarded : *Koad Glaz* (titl kentañ : *Ameli Penn-Koumoul hag ar c'hampagn-kelaouiñ*, skrivet gant Maguy Kerisit).

D'UR C'HEMM D'UN' ALL

Evel-just, n'eo ket memes levrioù a vez embannet bremañ evit a re a veze graet

kant bloaz 'zo. Al levrioù koshañ evit ar vugale o tennañ d'ar relijion ne weler ket embannet ken. Plas ar rumm brasañ gwechall-gozh, hini ar c'hontadennoù, a zo bet kemeret gant hini an albomoù, ur rumm a zo chomet betek penn-kentañ ar bloavezhioù 2000 ar rumm niverusañ (pep eil levr moulet evit ar vugale da nebeutañ). Met pep kemm a c'hall pakañ e begement gant un' all. N'eo ket gant rumm ar bannoù treset (dre vras 10 % deus al levrioù evit ar vugale abaoe tregont vloaz) e vez dispaket an taol, met gant hini ar romantoù. Gwir eo, e-pad an tregont bloaz diwezhañ tremenet eo chomet dregantad ar romantoù brezhoneg evit ar vugale etre 10 hag 20 %, ha koulskoude eo ret anzav eo deut hemañ da vezañ ar rumm pennañ en nebeut amzer. Tost da bep eil levr brezhoneg evit ar vugale a zo bremañ ur romant anezhañ. Petra a zo kaoz, emezit-hu ?

LEVEZON AR « PRIZIOÙ »

Prizioù **Du-mañ, du-se** ? Ket ! **Priz ar Yaouankiz** (romantoù evit ar grennarded) evit ar wech kentañ e 2004 ha **Priz ar Vugale** (romantoù evit ar grenniged) abaoe 2006. Ar gevredigezh **Féa**, en he zouez Fanny Chauffin, a zo penn-kaoz d'ar prizioù-se. Pep bloaz e kemer un toullad skrivagnerien pe danvez-skrivagnerien, kozh pe yaouank, brudet pe get, perzh en ur genstrivadeg – hag ur priz roet da geñver saloñs al levrioù e Karaez d'an hini a zo deut ar maout gantañ. Bugale ar skolioù, ar skolañoù hag al liseoù divyezhek a ra ar juri : ar skolajidi hag ar liseidi evit **Priz ar Yaouankiz** hag ar skolidi evit **Priz ar Vugale**. Yann-Fañch Jacq eo an den en deus gounezet an aliesañ en daou briz-se. Gant **Keit Vimp Bev** e vez embannet romantoù ar prizioù.

HA GOUDE ?

Un dra vat eo kaout bremañ skridoù nevez savet evit ar re yaouank : e-doug pemp bloaz eo deut a-benn **Keit Vimp Bev** – e-unan, ha n'eo ket an ti-embann nemetañ e Breizh – da embann hanter-kant romant bennak, da lâret eo : kement ha ditloù hag ar pezh a oa bet graet araok betek-hen ! Yac'h an embann, war-seblant, gant ma pado ! Pe gentoc'h : gant ma kresko, rak mont a ra niver ar vugale skoliataet e brezhoneg war gresk, daoust ma 'z eo bepred disterig a-walc'h...

